

O'QUV JARAYONINI DIFFERENTIALLASHTIRISH TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA TUZILISHI

Buriboyev Aziz Abdumannonovich
Jizzax politexnika instituti o'qituvchi
boriboyev2020@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'limni differentsiallashtirish kontsepsiyasi nazariy qoidalari, asosiy mazmuni hamda umumiy tamoyillar ta'lim jarayonini yaxlit holda, ular xususiy tamoyillarni qurishda qo'llanma bo'lib xizmat qilishi, muayyan tamoyillar ta'lim mazmunini aniqlashdan tortib, natijalarni aniqlashgacha bo'lgan butun o'quv jarayonini qamrab olishni differentsiatsiyalash nuqtai nazaridan tavsiflaydi.

Kalit so'zlar: Differentsial ta'lim, kontsepsiya, didaktik tamoyillar, ta'lim.

Abstract: This article describes the theoretical rules of the concept of educational differentiation, the main content and general principles in terms of differentiating the entire educational process, in which the educational process is integrated, they serve as a guide in the construction of private principles, specific principles from determining the content of education to determining the results.

Keywords: Differential education, concept, didactic principles, education.

KIRISH

Hozirgi vaqtda oliy ta'lim muassasalari o'qituvchilari o'z talabalarining turli xil ta'lim ehtiyojlarini qondirish muammosiga duch kelmoqdalar. Talabalarning ilm olish darajalari bir-biriga o'xshamaydi va ularning qobiliyatlari ham turli xildir. Ushbu xilma-xillikni samarali hal qilish uchun talabalar tabaqalashtirilgan (differentsiallashgan) o'qitish usullaridan foydalanishi maqsadga muvofiqdir. Differentsial ta'lim - bu o'qitish strategiyalari va mazmunini individual holda talabalarning ehtiyojlarini qondirish uchun moslashtiradigan yondashuv bo'lib, barcha talabalar o'z bilimlari darajasida muvaffaqiyatga erishishlarini ta'minlaydi. Ushbu maqolada tabaqalashtirilgan o'qitish usullari tushunchasi, uning afzalliklari va uni samarali amalga oshirishning ba'zi strategiyalari o'rganilgan.

Differentsial ta'lim, ko'pincha tabaqalashtirilgan o'qitish usullari deb ataladi, bu alohida talabalarning o'ziga xos fazilatlarini va ehtiyojlarini tan oladigan pedagogik yondashuvdir. U talabalarning turlicha va turli sur'atlarda fanni o'rganish tamoyiliga asoslanadi. Talabalarning barchasiga bir xil yondashuvni qo'llash o'rniga, har bir talabalarni jalb qilish va qiyinchilik tug'dirishni maqsad qilib, ushbu farqlarni hisobga olgan holda o'qitishni moslashtiradilar.[1]

USLUBLAR

Ta'limni differentsiallashtirish kontsepsiyasini ishlab chiqishda biz ma'lum bir uslubiy apparatga tayanamiz, bu bizga kontsepsiyaning konturlarini belgilashga, uning tarkibiy elementlarini, tuzilishini, tarkibiy qismlarning mavjud o'zaro bog'liqligini aniqlashga imkon beradi.

Kontsepsiyaning nazariy qoidalari ikki guruhga bo'linadi.

Birinchi guruh - boshlang'ich nazariy pozitsiyalar - falsafiy, sotsiologik, psixologik, pedagogik g'oyalar. Bu bizning tadqiqotimizga asos bo'lgan g'oyalardir. Ushbu nazariy pozitsiyalar fanda ma'lum, biz ularni faqat muammo bo'yicha nazariy bilimlarning butun majmuasidan tanlaymiz. Ushbu qoidalar turli pozitsiyalardan differentsiallashtirish hodisasini tahlil qilishga yordam beradi.

Ikkinchi guruh - tadqiqotda shakllantirilgan va kontseptsiya apparati bilan birgalikda kontseptsianing o'zagini tashkil etuvchi nazariy qoidalar. Ushbu nazariy qoidalarni biz o'quv jarayonini differentsiallashtirishning didaktik tamoyillari deb ataymiz.

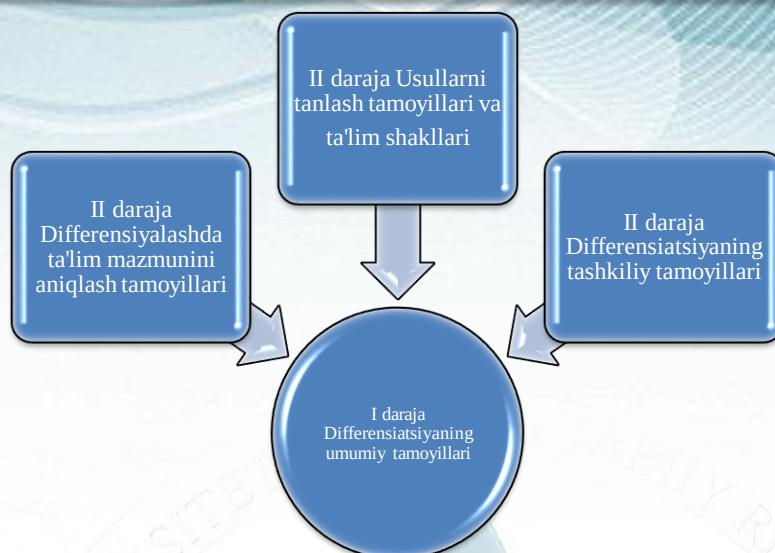
Umumiy tamoyillar ta'lim jarayonini yaxlit holda differentsiatsiyalash nuqtai nazaridan tavsiflaydi. Ular xususiy tamoyillarni qurishda qo'llanma bo'lib xizmat qiladi, ularga singib ketadi va ularda aks etadi. Muayyan tamoyillar ta'lim mazmunini aniqlashdan tortib, natijalarni aniqlashgacha bo'lgan butun o'quv jarayonini qamrab oladi, lekin printsiplarning har bir guruhi o'quv jarayonining muayyan bo'g'ini bilan bog'liq.

NATIJALAR VA MUNOZARALAR

Didaktikada ma'lumki, o'quv jarayoni mazmunan ham jarayon tomonlarini ham o'z ichiga oladi va o'qitishning metodlari, usullari, shakllari va texnologiyalarini amalga oshirish bilan cheklanmaydi. Ta'limning maqsadi, mazmuni, natijasi o'quv jarayonining kontseptsiyasiga haqiqiy protsessual komponentlar bilan bir qatorda kiradi, shuning uchun umumiy va xususiy tamoyillar ta'limning maqsadi va mazmunini farqlash, tabaqalashtirilgan ta'limning tashkiliy tomoni va differentsiatsiya samaradorligini baholash, ta'lim usullari va shakllarini tanlash nuqtai nazaridan belgilaydi.

Konsepsiyadagi alohida tamoyillar ta'lim mazmunini tanlashda didaktik asoslar shaklida ifodalanadi; differentsiatsiya sharoitida o'qitish usullari, shakllari, texnologiyalarini tanlashni belgilovchi omillar; maktabda tabaqalashtirilgan ta'limni tashkil etishga qo'yiladigan talablar. Umumiy tamoyillar ta'limni differentsiallashtirishning qiymat jihatlari bilan birgalikda tabaqalashtirilgan o'qitishning maqsadlari va ko'rsatkichlarini aniqlash imkonini beradi.

Kontseptsianing asosiy mazmuni ikki darajada ochiladi:

Shuni ta'kidlash kerakki, ishlab chiqilgan printsiplar (ham umumiy, ham xususiy) ta'lim jarayonini differentsiallashtirish nuqtai nazaridan belgilaydigan tartibga soluvchidir, ammo ular zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda (moddiy, moddiy-texnikaviy ta'minot, kadrlar, uslubiy qiyinchiliklar tufayli) ta'lim muassasalarida to'liq amalga oshirilmasligi mumkin, ammo ular o'quv jarayonini rivojlantirish yo'nalishini belgilaydilar.

Bu tamoyillar differentsiatsiya sohasida mavjud faktik materiallarni nazariy tahlil qilish jarayonida shakllantirildi. Bu tamoyillar mantiqiy mulohazalar, mavhum xulosalar natijasi bo'lib, ta'lim jarayonining modelini differentsiatsiya sharoitida tahlil qiladi va tavsiflaydi. Differentsial ta'lim jarayonini modellashtirib, biz pedagogik voqelikning real sharoitlaridan mavhumlashtiramiz, jumladan, ma'lum maktab, aniq o'qituvchi, o'zlarining psixologik va pedagogik xususiyatlari bilan aniq talabalar. Bir qator hollarda biz differentsiatsiya hodisasini bir butun sifatida ko'rib chiqib, differentsiatsiyaning o'ziga xos shaklidan ham abstrakt qilamiz.

Keling, tabaqalashtirilgan ta'lim tushunchasini nazariy bilimlarning qaysi turiga kiritish mumkinligini ko'rib chiqaylik. Fan metodologiyasida tavsifiy va deduktiv nazariy tizimlar farqlanadi. Tasviriy nazariyaning xarakterli belgilarini ko'rib chiqish shuni ko'rsatadiki, differentsiatsiya tushunchasini tavsiflovchi nazariy bilimlar guruhiga ham kiritish mumkin. Bu ob'ektlarning ma'lum bir guruhining bevosita tavsifi empirik asosning kengligi bilan tavsiflanadi. Nazariy bilimning o'zi, eng avvalo, u bilan bog'liq faktlarni tartibga solish muammosini hal qiladi, unda tuzilgan qoidalar empirik materialning umumlashtirilishini ifodalaydi. Kontseptsiya didaktikaning maxsus terminologiyasidan foydalangan holda tabiiy tilda tuzilgan. Ushbu kontseptsiyadagi yangi bilimlar differentsiatsiyaning yangi, ilgari noma'lum bo'lgan shakllarini, tabaqalashtirilgan ta'limning yangi, o'ta samarali texnologiyalarini ishlab chiqish bilan birgalikda, yangi bilimlar mavjud empirik materialni chuqur tahlil qilishni, nazariy umumlashtirishni va zamonaviy sharoit va ehtiyojlarga javob beradigan farqlash modelini qurishni ta'minlaydi.

Pedagogikada yangi nazariy bilimlarning mohiyati haqidagi savolni hisobga olgan holda, olimlar nazariy umumlashtirishning ikki turini ajratadilar: ilgari pedagogikada o'rganilmagan mutlaqo yangi ob'ektlar haqidagi bilimlar, taniqli pedagogik hodisaga yangi, mutlaqo kutilmagan yondashuvlar, shuningdek olingan bilimlar. umumlashtirish, mavhumlashtirish, rasmiylashtirish, pedagogik fan va amaliyot materiallarida mavjud bo'lgan narsalarni nazariy tushunish. Asosan tavsiflovchi, tizimlashtiruvchi, tushuntirish funktsiyalarini bajaradigan va kamroq darajada bashoratli, ilmiy bilimlar rivojlanishining yevolyutsion yo'lining bosqichi bo'lgan bunday bilimlar, shunga qaramay, pedagogik tushunchalarda keskin inqilobiy sakrash uchun zarur bo'g'in, asos bo'lishi mumkin.

Ta'limga shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ta'limni insonparvarlashtirishning yeng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'qituvchi faoliyatini talabning shaxsiy xususiyatlarini ochib berish va rivojlantirish, talabning ta'limga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish, o'zini o'zi anglashning mumkin bo'lgan usullari va ularni anglash uchun sharoit yaratishga yo'naltiradi.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, ta'lim mazmunini tanlash va tabaqalashtirilgan ta'lim shakllari, usullari, texnologiyalarini tanlashni belgilaydigan differentsiatsiyaning alohida tamoyillarini ko'rib chiqishda biz didaktika laboratoriyasida ishlab chiqilgan ta'lim mazmuni kontseptsiyasining nazariy qoidalariga tayanamiz ta'lim nazariyasi va pedagogika institutlari va didaktikada ta'lim usullari va shakllarini tasniflash, shuningdek zamonaviy pedagogik texnologiyalar tushunchalari to'g'risida g'oyalar mavjud. Demak, tabaqalashtirilgan ta'lim tushunchasi mazmunida "ta'limni differentsiallashtirish", "differensiallashgan ta'lim", "ta'limni individuallashtirish", "ta'limning o'zgaruvchanligi", nazariy tushuntirishni talab qiluvchi empirik materialdir.

Nazariy tahlil jarayonida shakllantirilgan ikkinchi guruh tamoyillari o'quv jarayonini differentsiallashtirish konsepsiyasining asosiy mazmunini tashkil yetadi. Bu tamoyillar guruhi differentsiatsiya sharoitida yaxlit o'quv jarayonini tavsiflovchi umumiy tamoyillarni ham, tabaqalashtirilgan ta'lim jarayonining ma'lum bir bo'g'ini bilan bog'liq shaxsiy tamoyillarni ham o'z ichiga oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ковалева Т.М. Школа — лаборатория. — Москва — Воронеж: Институт практической психологии, НПО «МОДЭК», 1998. — 123 с.
2. Осмоловская И. М. Дидактические принципы дифференциации процесса обучения в общеобразовательной школе: Дис.Пед.Наук.- Москва - 2002—32 ст.
3. Шевякова К.В. Методика обучения физике в старших классах средней школы с учетом уровневой дифференциации: Автореф. ... дис. канд. пед. наук. - М., 1997. - 16 с.
4. Прокопишина Н.А. Технология сотрудничества как педагогическая стратегия активного. обучения / Метод. пособие. — Новочеркасск:

Новочеркасский ГПИ, 2005. – 32 с

5. Бўрибоев А. А. Профессional таълимда “Нефт ва уни қайта ишлаш” мавзусини ўқитишда интерактив методлардан фойдаланиш методологияси //Scientific progress. – 2021. – Т. 1. – №. 5.
6. Бўрибоев А. А. Олий таълим тизимидаги ўқув фаолиятини ташкил этишда мустақил ишларнинг роли //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 11. – С. 1051-1055.
7. Бўрибоев А. А. Кимё фанидан мустақил ишларни ташкил қилишда кўп танловли тест топшириқларидан фойдаланиш //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 1. – С. 875-880.
8. Bo‘riboev A. A., Xakberdiyev S. M. Kimyo fanini o‘qitishda individual va differentsial yondashuv //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 348-351.
9. Бўрибоев А. А., Хакбердиев Ш. М. Олий таълим муассасаларида кимёвий лаборатория машғулотларини такомиллаштиришнинг ўрни //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 3. – С. 352-355.
10. Irsalievich G. Y. et al. CRYSTAL AND MOLECULAR STRUCTURE OF THE U (VI) DIOXOCOMPLEX WITH BENZOYLHYDROZONE OF SALICYLIC ALDEHYDE //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. – 2022. – Т. 1. – №. 11. – С. 276-281.
11. Бурибаева З., Бурибаев А. КЛАССИФИКАЦИЯ КОРРОЗИОННЫХ ПРОЦЕССОВ //Журнал естественных наук. – 2022. – Т. 1. – №. 2 (7). – С. 28-33.
12. Bo‘riboev A. A. Kredit-modul tizimida individual ta’limning o‘rni //Science and Education. – 2022. – Т. 3. – №. 4. – С. 892-895.
13. Бурибаева З., Бурибаев А. ЭЛЕКТРОХИМИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ КОРРОЗИОННЫХ ИСПЫТАНИЙ МЕТАЛЛОВ //Журнал естественных наук. – 2022. – Т. 1. – №. 2 (7). – С. 312-317.
14. Bo‘riboev A. O‘QUV MASHG‘ULOTLARIDAN TASHQARIDA BAJARILADIGAN MUSTAQIL ISHLAR //Журнал естественных наук. – 2022. – Т. 1. – №. 2 (7). – С. 330-333.
15. Фазлиев, Ж. Ш. (2023, October). ТОМЧИЛАТИБ СУҒОРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ ОРҚАЛИ СУҒОРИЛГАН ОЛМА БОҒЛАРИНИНГ ТУПРОҚ АГРОКИМЁВИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ. In Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities (Vol. 2, No. 11, pp. 19-23).
16. Фазлиев, Ж. Ш. (2019). EFFICIENCY OF USE OF CLAY WATER WITH DROP IRRIGATION. ЖУРНАЛ АГРО ПРОЦЕССИНГ, (4).
17. Xudayev, I. J., & Tojiyev, S. M. (2023). NAMLATGICH-BLOKLARDAN HOSIL QILINGAN EKRANLI EGATLARDAN G ‘O ‘ZANI SUG ‘ORISH TECHNOLOGIYASI. In Uz-Conferences (Vol. 1, No. 1, pp. 514-519).
18. Худайев, И., & Фазлиев, Ж. ТЕХНОЛОГИЯ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ САДОВ И ВИНОГРАДНИКОВ. JURNALI, 176

19. Fazliyev, J. (2017). Drip irrigation technology in gardens. Интернаука. Science Journal, 7(11).
20. Fazliyev, J. (2018). Modern irrigation methods for gardens. Science, 22, 24-26.

